

acaben de fornir la resta del capítol i reforcen la idea de l'evolució dins de l'èpica, si és que l'èpica realment existeix, com es pregunta Cingolani.

El bloc dedicat a la lírica ens el presenta Isabel de Riquer d'una manera molt resolutiva. L'eix central, al meu entendre, l'ocupa la lírica trobadoresca en llengua d'oc: n'explica el marc cultural, la producció dels cançoners, l'estil i les diferents formes que adopten les composicions. El lector agraeix el preàmbul sobre la lírica pretrobadoresca, com també les explicacions sobre les líriques francesa, galaicoportuguesa i italiana que compten, cadascuna d'elles, amb un apartat particular on es tracten les característiques distintives i que descriuen el conjunt de la lírica en les vessants romàniques més representatives.

Un altre és el plantejament que segueix Francesc Massip, que comença així la seva part: «Va existir el teatre a l'Edat Mitjana? Què entenem per teatre medieval? Estem parlant de ritus, de *performance*, d'espectacle dramàtic? Què era per a l'època l'*ars theatrica*? Com s'expressa l'activitat escènica i com la percebien els espectadors? Com es va produir la progressiva recuperació del concepte de teatre en el sentit que avui atorguem al terme? Com podem apropar-nos a una pràctica que ha deixat emprentes tan tènues?». El debut escènic dels mercaders o els dimonis en l'episodi successivament ampliat de la Visita de les Maries al Sepulcre, *Le Dit de l'herberie* de Rutebeuf o l'*Ordo Representationis Adae* constitueixen part de l'argumentació que pretén donar resposta a les preguntes anteriorment plantejades. També ens parla de la irrupció dels astròlegs en l'anomenada *Representación de los Reyes Magos*, d'autors particularment destacats com Jean Bodel i Adam de la Halle i, més endavant, clou el capítol amb algunes reflexions sobre l'art de la joglaria, les titelles o el naixement del Misteri sempre, com és habitual en Massip, acompanyades d'imatges relacionades amb el text.

La literatura cavalleresca és l'últim dels capítols i, alhora, la part més extensa. Meritxell Simó repren a Jean Bodel i la tripartició temàtica per parlar sobre el naixement del romanç, la matèria clàssica i, sobretot, la matèria artúrica. En aquest sentit, destaca l'elevat nombre de pàgines dedicades a Chrétien de Troyes i l'anàlisi d'alguns elements importants de les seves obres, com la informació inclosa en els pròlegs, la noció de l'aventura o la racionalització de l'element meravellós, si bé també formen part d'aquesta secció els *Lais* de Maria de França, les incursions celtes en el *Tristany* o les *continuacions* derivades de l'autor xampanyès. L'evolució a models prosístics i pròxims a la novel·la ocupen els últims punts d'aquest extens períple literari.

En resum, el conjunt de l'obra resulta compacte i alhora particular, i això s'adiu perfectament amb la naturalesa immanent de la literatura romànica medieval.

Llúvia PALLISO I ALENTORN
Universitat Rovira i Virgili

CIFUENTES COMAMALA, Lluís / CÓRDOBA DE LA LLAVE, Ricardo (2011): *Tintorería y medicina en la Valencia del siglo xv. El manual de Joanot Valero*. Barcelona: CSIC, 332 p..

Lluís Cifuentes i Ricardo Córdoba, autors del llibre *Tintorería y medicina en la Valencia del siglo xv*, publiquen el manual de Joanot Valero i això els permet de fer un bell i exhaustiu estudi sobre l'art de la tintoreria i al mateix temps de la medicina pràctica de l'època.

El manual de Joanot Valero sembla constituir el contingut de les matèries que hom exigia per esdevenir mestre en l'ofici de tintorer. Joanot no té aspecte de ser-ne l'autor, sinó que el manual, escrit entre 1496 i 1501, deu ser còpia i adaptació d'un manual ja existent; això és, d'un autògraf.

Joanot Valero no era valencià, era aragonès nascut a Sarrión (Terol), ben prop del País Valencià, però es degué establir a València, treballà en lo tint de Sent Mori i el trobem com a habitant de Xèrica. Ell devia anomenar-se Juanico i es canvià el nom pel del diminutiu valencià Joanot.

Pel que fa a la llengua, el manual és escrit en català (modalitat valenciana) i això fa que el text tingui una gran importància lingüística (p. 59); també apareix cap a la fi l'aragonès, ja molt castellanitzat.

Aquesta part sí que devia ser original de Valero. S'hi observen dues parts diferenciades: una primera és el manual de tintoreria [§1-61] i la segona, el receptari mèdic [§62-127].

A la revista *Estudis Romànics* el llibre té interès sobretot per l'aspecte lingüístic. Per exemple, al §127, en parlar de «per fer aygua ardent sens vi molt maravellosa e virtuosa», llegim:

Agēs romer e timó e ysop e sélvia e espigol e frigora...

Remarquem els mots valencians *romer* per 'romaní' i *timó* per 'farigola', i al costat tenim *frigola* que els autors identifiquen amb 'serpoll'. Ara, el llenguatge és variable; així, al costat de *plantayna* 'plantatge' al §97 i §100 (probablement "mossàrab") apareix *plantaje* §101. A terres de Castelló sempre s'ha utilitzat *plantaje* i no *plantaina*, encara que aquest darrer apareix en tractats botànics del segle XVIII.

Sobta també que al vocabulari (p. 247-255) els autors facin *llavar* sinònim de *rentar*. A València es distingeix perfectament *llavar* 'rentar' de *rentar* 'esbandir'.

Els autors han fet no sols el treball d'explicar els procediments del tint, sinó que a l'edició de Joanot Valero han afegit encara una traducció castellana, que han redactat ells mateixos.

Germà COLÓN DOMÈNECH
Institut d'Estudis Catalans
Universitat de Basilea

CLAVERÍA NADAL, Gloria / FREIXAS ALÁS, Margarita / PRAT SABATER, Marta / TORRUELLA I CASAÑAS, Joan (ed.) (2012): *Historia del léxico: perspectivas de investigación*. Iberoamericana; Vervuert, 378 p.

1. Introducció. La historia del léxico ha sido tradicionalmente una parcela problemática dentro de la lingüística histórica. Su investigación ha quedado repartida entre la etimología, de una parte, y la historia externa de la lengua, de otra, sin contar con que inciden también en ella la geografía lingüística, la semántica y aun la morfología diacrónicas. Los resultados de la investigación sobre el léxico, a su vez, se incluyen tanto en las gramáticas históricas como en los diccionarios etimológicos. Es verdad que, además de lo que han supuesto los grandes diccionarios etimológicos, se han planteado proyectos de sistematizar la historia léxica de una lengua. Para el español, lo buscó, sin conseguirlo, en los años sesenta, la *Enciclopedia Lingüística Hispánica* (1967) y, con menores pretensiones pero con más coherencia y más éxito, se han publicado otras obras generales sobre el vocabulario románico, como la de Lüdtke (1974).

A diferencia de las obras citadas, el libro que comentamos no quiere ser un tratado general sobre la evolución del léxico español o catalán. Consiste en una recopilación de trabajos presentados en un simposio celebrado en Barcelona en 2009 y, más que dar una visión general de la evolución del vocabulario de una lengua, se propone, simplemente, mostrar las tendencias actuales en las investigaciones históricas sobre el léxico, dado que existen hoy en España varios grupos que trabajan sobre esta materia.

Los coordinadores de la obra han intentado sistematizar aquellas comunicaciones y, dejando al margen la introducción, las han organizado agrupándolas en cuatro secciones, las tres primeras establecidas con un criterio meramente cronológico, mientras que la cuarta se dedica a la lexicografía. Ello es suficientemente razonable, aunque pueda ser muy discutible, como veremos, la inclusión de un artículo u otro en cada apartado.

2. La obra va encabezada por un capítulo que sirve de introducción, «Nuevas perspectivas en el estudio de la evolución del léxico». En él, Gloria Clavería presenta el estado de la cuestión en las investigaciones diacrónicas sobre el léxico español. Para ello repasa con concisión una gran cantidad de trabajos que ordena en seis apartados diferentes: los estudios sobre el léxico medieval, el léxico especializado, la documentación y la etimología, la morfología derivativa, la evolución semántica y las herramientas informáticas.